

Дарія Гурська

(Кам'янець-Подільський)

**ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМА “БОГ” ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕЛІГІЙНОГО
ДИСКУРСУ В ПРОЗІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО
(на матеріалі творів “Перейти темряву”, “Якби”, “Гра в пацьорки”)**

У статті здійснено спробу проаналізувати особливості функціонування лінгвокультуреми “Бог” у творах Ірен Роздобудько, виокремити її класифікаційні ознаки як лінгвокультурологеми. Визначено тематично-змістові моделі логеми “Бог” як компоненту національної своєрідності української ментальності.

Ключові слова: релігійний дискурс, Бог, лінгвокультурема, логема, лінгвокультурологема.

An attempt to analyse the features of functioning lingvokulturema “God” in works of Iren Rozdobudko is carried out in the article. The author tries to distinguish her classification signs as lingvokulturologema and to define thematically-semantic models of the logema “God” as a component of national originality of Ukrainian mentality.

Key words: religious discourse, God, lingvokulturema, logema, lingvokulturologema.

Культурологічне вивчення мови передбачає аналіз мовних явищ, спрямованих на виявлення національно-культурної специфіки комунікації, адже загальновідомою є думка, що культура – це те, що засвоюється і передається із покоління до покоління через дії людей, часто у формі безпосередньої взаємодії і, зрозуміло, через мовне спілкування. Тому будь-яка дитина, незалежно від генетичних особливостей, коли стає дорослою, наслідує ті ж культурні традиції, що притаманні людям, які її виховали. Думки лінгвістів збігаються у тому, що знання культури – це те саме, що знання мови. І культура, і мова є ментальними реаліями. З позицій когнітивного підходу до культури обсяг знань, необхідний для повноцінного життя у культурному співтоваристві, поєднує пропозиційні і процедурні знання, а мова у цьому зв'язку є системою пропозицій того, що носій мови знає (А. Вежбицька, В. Виноградов, В. Гумбольдт, О. Потєбня тощо). У цьому зв'язку лінгвістичний аналіз є надзвичайно важливим для опису окремих культурних систем й універсальних основ людської культури загалом, тому тему нашої розвідки вважаємо **актуальною**.

Для української культури в категоріальному відношенні психологічною, філософською, морально-етичною й естетичною основою є Біблія. Основою біблійного вчення є Бог: його іменем благословляли й проклинали, до нього молились, йому присвячували життя, його називали Творцем, Вседержителем, Всюдисущим. У повсякденному мовленні ми часто вживаємо ім'я Бога не задумуючись, коли про щось розповідаємо чи когось сваримо (“Бог знає”, “хай тебе Бог скарає”, “одному Господу відомо”). Функціонування лінгвокультуреми Бог у художньому мовленні має свої особливості.

Мета нашої розвідки – дослідити своєрідність функціонування лінгвокультуреми Бог як елементу релігійного дискурсу у мовотворчості Ірен Роздобудько; визначити тематично-змістові мовні моделі лінгвокультурологеми Бог – логеми.

“Лінгвокультурема, – підкреслює Л. Мацько, – є стійкою, відтворюваною в етнолінгвістичному соціумі мовною одиницею, яка відображає культурний досвід і ціннісні орієнтири національного суспільства. З цього погляду вона є надбанням і скарбом нації” (1, с. 63).

Людська думка матеріалізується у тексті. Текст виступає особливою системою, для якої притаманні завершеність та цілісність, а також внутрішня зв'язність та послідовність. Кожен текст – це одиничний, індивідуальний і неповторний носій різних смислів. Аналіз глибинної семантики тексту мотивує появу іншої семантичної універсалії – лінгвокультурологеми. У порівнянні із тлумаченнями термінів “концепт”, “лінгвокультурема”, “логоепістема” термін “лінгвокультурологема” має такі диференційні ознаки: – вищий ступінь абстракції; – акцентування на науковості, книжності знань, на інтелектуальній культурі; – здатність виступати одиницею виміру інтелектуального рівня тексту.

Лінгвокультурологема – це синтез лінгвокультури та логоепістеми, мовного знака та культурного коду, сукупності маркованих щодо культури знань і уявлень носіїв певної мови і культури та дорефлексивних переконань, які не потребують доказів на підставі їхньої очевидності або традиції. Це синергетична (синкретична) одиниця знання, проєктована на мову та культуру, пов'язана одночасно з особливостями свідомості, мови та функціонально-стилістичними різновидами текстів як репрезентантами національної культури (3, с.56).

Українська релігійна мовна картина світу репрезентує не лише запозичене християнське віровчення, адаптоване до культури українського народу, але й залишки дохристиянських міфів, які функціонують у наївній картині світу українців. Вона формується одним із різновидів релігійних лінгвокультурем – християнськими лінгвокультурами, що містять знання про різноманітні християнські конфесії, традиції, обряди тощо; відображають християнські поняття; часто характеризуються символічно-сакральними значеннями. Зважаючи на те, що у межах християнських лінгвокультурем виділяється три підгрупи лінгвокультурних одиниць (православні, католицькі, протестантські), уточнюється, що українське віровчення концептуалізується у православно-християнських лінгвокультурах. Вони є стилістами конфесійного стилю й у художньому стилі функціонують як стилістично маркована лексика. Вербалізуючись у мові, християнські лінгвокультури набувають аксіологічності, виступають носіями як лінгвістичної, так і екстралінгвістичної інформації. Актуалізація християнських лінгвокультурем у соціально-психологічній прозі зумовлена необхідністю осмислення морально-етичних засад героїв, їхньої психології, духовного світу, цінностей суспільства та окремої людини крізь призму біблійних образів. Їх рецепція у митців різних часових вимірів представлена по-різному: відповідно до поглядів на світ та людину у ньому у певну епоху [2, с. 195].

Лінгвокультурологема БОГ – це певна абстракція, що перебуває на вищій сходинці в ієрархії смислових утворень ідеальної концептосфери. На основі численних словникових визначень лексеми Бог, аналізу історико-філософської та загальнохристиянської парадигми можна структурувати когнітивну модель лінгвокультурологеми БОГ, що об'єднує макрополя Людина, Життя, Смерть, Закон. Вербалізована релігійна свідомість засвідчує, що Бог – Вища мудрість, Господь-Слово, Друга Особа Святої Трійці.

Українська сучасна письменниця Ірен Роздобудько у своїх творах, передаючи живе народне мовлення, або власні роздуми, часто послуговується звертаннями до Вищої Сили – Бога. Аналіз функціонування лінгвокультурологеми БОГ у творчості Ірен Роздобудько уможливує виокремлення таких тематично-змістових мовних моделей – логем:

1. **Бога можна розгнівати.** І доводиться гнівити Бога – шукати добра від добра і весь час відчувати себе неприкаяною [6, с. 22]; І тоді Бог дає тобі по носі [6, с. 23]; Він не добрий і не злий [6, с. 46].
2. **Бога просять про потреби.** Він...благав Бога, щоб той змилювався над ними обома [6, с. 45]; “Господи, нехай оmine. Зроби так, аби це був не він!” – шепочеш ти, опускаючи очі [4, с.58].

3. **Господу докоряють за нещастя.** ...він впав на коліна і почав палко молитися, докоряючи Господу на несправедливість і благаючи повернути йому втрату [6, с. 45].
4. **З Богом можна говорити, до нього прийти.** Це все одно, що розмовляти з Богом [6, с. 164]; Ви коли-небудь розмовляли з Богом [6, с. 164]; О, Господи! – сплеснула руками Валентина Михайлівна [5, с. 38]; Я прийшов до Бога...Це моя єдина втіха [5, с. 59].
5. **Бог посилає милість та покару.** ...якимось дивом Бог послав мені, як сказали б зараз, – “негатив”, або “виворітку” доленосної зустрічі Егля з Ассоль [6,с. 200]; Ну не дав Бог розуму [4, с. 55].
6. **Бог – праведний.** О Боже праведний... [6 с. 213].
7. **Богу дякують за милості.** І думаєш, дякувати Богу – проплив далі [4, с. 88]; Слава Богу! – одразу почула вона зі слухавки покvapливий голос [5, с. 101]; Та його, дякувати Богу, і нема! [5, с. 70].

Важливо зазначити, що у розмовному мовленні, в роздумах ми згадуємо ім'я Бога майже автоматично, не задумуючись над тим, яке сакральне значення має це ім'я. Проте ми не забуваємо просити, благати Бога про милості, дякувати йому, а іноді його гнівити, застерігати, зупиняти його ім'ям. Отже, лінгвокультурологема Бог, що займає своє художнє, образне місце у мовотворчості Ірен Роздобудько, має неабияке значення у свідомості народу, що конкретизується у його мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мацько Л. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту / Любов Мацько. – Культура слова. – 2011. – Випуск 75. – С. 56-66.
2. Медвідь Н. Православно-християнські лінгвокультуреми як елементи образності української соціально-психологічної прози I половини XX століття / Наталія Медвідь // Режим доступу : <http://litmisto.org.ua/?p=8424>. – С. 195-199.
3. Мех Н. Лінгвокультурологема ЛОГОС – семантична універсалія та “константна форма” / Наталія Мех. – Культура слова. – 2010. – Випуск 72. – С. 56-59.
4. Роздобудько І. Гра в пацьорки. Збірка оповідань / Ірен Роздобудько. – К. : Нора-Друк, 2011. – 240 с.
5. Роздобудько І. Перейти темряву / Ірен Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2011. – 155 с.
6. Роздобудько І. Якби / Ірен Роздобудько. – Харків : Книжковий клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2012. – 256 с.